

Санакосв Д.Б.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ПІДГОТОВКИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗА ПРОГРАМОЮ СПІВПРАЦІ УКРАЇНА-НАТО

Одним з основних напрямів реформування системи силових структур в Україні є створення Національної поліції України для забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, діяльність якої базуватиметься на принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості і прозорості, політичної нейтральності, безперервності, а також взаємодії з населенням на засадах партнерства.

Важливу роль у забезпеченні сталого економічного, соціального та політичного розвитку здатна відігравати поліція, яку підтримує громада. Реформа органів та підрозділів поліції визнається світовою спільнотою як основоположний складник регулювання конфліктів. Реформа поліції також може доповнювати та посилювати інші заходи у напрямку реформування сфери безпеки, верховенства права та належного врядування. Підхід, орієнтований на громаду, стосується і реформування поліції, і відновлення її репутації в очах громадськості [1, с. 3].

Із метою створення нового органу, здатного надавати правоохоронний сервіс, відповідно до вимог суспільства, було затверджено Концепцію «100 днів якості Національної поліції України», за якою ці сто днів розглядалися як перехідний період для адаптації всіх підрозділів і працівників НП України до нового стандарту якості та оцінки результатів своєї роботи. Окрім того, основні проекти, вказані у Концепції, мали бути реалізовані протягом трьох місяців з дня початку роботи НП України, тобто до 07.02.2016 року [2].

Проведений нами системний аналіз чинного законодавства, відомчих нормативно-правових актів, фахової періодики, експертних досліджень та висновків на рівні громадських інституцій, матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів, дозволив оцінити стан реформування системи Національної поліції України, виявити окремі її недоліки, а також запропонувати можливі шляхи їх удосконалення.

Так, нами виокремлено та надано узагальнену характеристику вирішальних проектів, запланованих Концепцією, що мали бути реалізовані, серед

інших, після глобальної переатестації працівників, а саме: 1) трансформація критеріїв оцінки роботи поліцейських – з кількісних на якісні; 2) керівники територіальних підрозділів НП – менеджери; 3) проект «Лицарі честі». У нашому дослідженні запропоновано можливі шляхи удосконалення означених проектів.

За результатами проведеної атестації 14% (68135 підлягало атестації) працівників міліції не пройшли атестацію, із них: 7,7% (5256) звільнено, 6,3% (4766) – понижені в посаді; 26% керівників вищої ланки звільнено. Водночас, за результатами планової роботи органів НП України щодо очищення кадрів, протягом 2014 р. звільнено 24220 осіб; 2015 – 15070, 2016 – 14580, а всього за 3 роки – 53870, більшість із яких за nereабілітуючими підставами. Як наслідок – вагомий некомплект у підрозділах НП України, особливо – кримінальної поліції та превентивної діяльності. Окреслене зумовлює потребу оновлення та підготовки кадрів за вказаними спеціальностями (кримінальна поліція, превентивна діяльність) у навчальних закладах зі специфічними умовами навчання.

1. Трансформація критеріїв оцінки роботи поліцейських. Згідно ч. 3 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. У ч. 4 цієї статті визначено, що оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. На сьогодні наказом МВС України від 13.11.2015 року № 1462 [3] скасовано Наказ МВС України від 02.04.2013 р. № 334 «Про подальше вдосконалення аналітичного забезпечення діяльності підрозділів органів внутрішніх справ», яким була затверджена «Методика визначення ефективності та законності службової діяльності підрозділів ОВС України на основі нових показників та індикаторів». Згідно листа МВС України від 27.07.2016 р. № 1 щодо надання інформації про окремі питання діяльності МВС України, міжнародним партнером упровадження нової системи оцінки діяльності поліції є ICITAP [4, с. 118]. Проте, до сьогодні не напрацьовано і не прийнято передбачену програмою взаємодії на липень 2016 року Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України» на основі визначених Концепцією критеріїв. Також не визначено механізмів реалізації цього проекту (до кінця 2016 року), а саме: не розроблено відповідні нормативно-правові акти МВС та НП України, а також анкети внутрішнього опитування; не визначено порядок проведення внутрішнього опитування; не розроблено індикаторів визначення ефективності роботи органів і підрозділів НП України за пріоритетними напрямками діяльності.

2. Керівники територіальних підрозділів НП мають стати менеджерами. Мета – виведення з-під впливу територіальних органів НП низки ключових структур, що має зменшити вплив керівника територіального управління поліції на оперативну діяльність конкретного підрозділу. Це дозволить керівни-

кам цих підрозділів бути ефективнішими менеджерами [2]. Так, окремі підрозділи кримінальної поліції (ДЗЕ; ДКП; ДПН) та патрульна поліція стали вертикально інтегрованими та підпорядкованими безпосередньо Центральному органу управління НП. Однак, Постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 981 Департамент протидії наркозлочинності як міжрегіональний територіальний орган НП ліквідовано. Його функції передано в управління із протидії наркозлочинності, які будуть створені у кожному обласному управлінні НП (на кшталт колишнього підрозділу БНОН).

На практиці проблеми із координацією поліції на місцях стали предметом дискусії щодо доцільності вертикального підпорядкування, які значно активізувалися після трагічної загибелі працівників поліції 04.12.2016 року в с. Княжичі Київської області [5]. Отже, Постанова Кабміну від 30.11.2016 № 981 не відповідає положенням Концепції, як наслідок – існує тенденція до прийняття аналогічних рішень щодо Департаменту захисту економіки, Кіберполіції та патрульної поліції.

3. Проект «Лицарі честі» – виявлення, оцінка і підготовка нових лідерів і професіоналів, здатних посісти керівні посади в територіальних органах НП України. Основною діяльністю в межах проекту є проведення серії тематичних тренінгів з метою підвищення лідерських якостей учасників, а також їхньої ціннісної і етичної підготовки. Програма навчання стартувала на базі Київського університету економіки 01.02.2016 року [6], проте до сьогодні відсутня актуальна інформація щодо проходження такого навчання керівниками територіальних підрозділів. На наш погляд, можливим та доцільним є запровадження програми навчання за цим проектом на базі ВНЗ системи МВС України, зокрема за такими напрямками: 1) професійна підготовка за напрямками діяльності поліції (слідство, оперативно-розшукова діяльність, охорона публічної безпеки та порядку); 2) територіальні органи поліції у системі державних органів; 3) правові аспекти роботи керівника територіального органу НП України; 4) вивчення специфіки роботи поліції з урахуванням демографічних, політичних і культурних особливостей регіонів; 5) Етичний кодекс працівників поліції і керівників НП України.

Окрім цього, потребує розробки законопроект, в якому має бути визначено структуру органів поліції, їх повноваження та порядок взаємодії. Пропонуємо до вказаного законопроекту включити статті такого змісту: 1. «Стаття __. Загальна система поліції. 1. Систему поліції складають: 1) центральний орган управління поліцією; 2) територіальні органи поліції; 3) міжрегіональні територіальні органи поліції. 2. До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. 3. У складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) спеціальна поліція; 3) поліція особливого призначення; 4) патрульна поліція. 4. У системі поліції мають утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення».

2. «Стаття __. Структура кримінальної поліції. До складу кримінальної поліції входять структурні підрозділи апарату поліції (Департамент карного розшуку; Департамент кримінальної розвідки; Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми; Департамент оперативної служби; Департамент оперативно-технічних заходів; Департамент виявлення небезпечних матеріалів та екологічних злочинів), територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві, їх відокремлених підрозділів (управлінь, відділів, відділень), міжрегіональних територіальних органів поліції (Департамент протидії наркозлочинності; Департамент внутрішньої безпеки; Департамент кіберполіції; Департамент захисту економіки)».

Оскільки одним із важливих напрямів підвищення ефективності протидії злочинності є реформування блоку кримінальної поліції та слідства, постає необхідність у створенні служби детективів. Об'єднання функцій оперативних та слідчих підрозділів зменшить навантаження на слідчих, підвищить якість досудового розслідування [7, с. 49]. Створення служби детективів відповідатиме стандартам Європейського Союзу та сприятиме прискоренню впровадження європейських стандартів роботи правоохоронних органів. Саме тому можливим є виключення зі складу поліції у Законі «Про Національну поліцію» органу досудового розслідування.

Відповідно, пропонуємо окреслити поняття «кримінальна поліція – це визначена актами Національної поліції України система організаційно та функціонально поєднаних структурних підрозділів апарату поліції, територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві, їх відокремлених підрозділів (управлінь, відділів, відділень), міжрегіональних територіальних органів поліції (Департаменту захисту економіки, Департаменту кіберполіції, Департаменту протидії наркозлочинності, Департаменту внутрішньої безпеки) (далі – підрозділи кримінальної поліції), які відповідно до компетенції виконують завдання з виявлення, попередження, припинення та розслідування злочинів, визначені КПК України, Законами України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», іншими актами законодавства України».

Поряд із цим, 08.04.2017 року Указом Президента України № 103/2017 затверджено річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2017 рік. У відповідності з п. 2.1.4. вказаної програми, одним з основних напрямів реформування системи силових структур в Україні є створення Національної поліції України, <...> діяльність якої буде базуватися на принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості і прозорості, політичної нейтральності, безперервності, а також взаємодії з населенням на засадах партнерства [8].

У контексті проведеного нами дослідження особливої актуальності набувають окремі середньострокові цілі (ефективна координація діяльності та злагоджена взаємодія органів та підрозділів НП України; оптимізація струк-

тури і функціональної побудови НП України; налагодження ефективної співпраці НП України з населенням та місцевими громадами, а також підвищення ролі інститутів громадянського суспільства у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина; упровадження практики здобуття освіти, підвищення кваліфікації та стажування поліцейських у відповідних закладах, органах, установах держав – членів НАТО) та пріоритетні завдання на поточний рік (реформування відділу дільничних офіцерів Національної поліції України; реформування підрозділів НП, зокрема шляхом створення служби детективів).

Отже, ефективними шляхами удосконалення окреслених проектів Концепції є: 1) підготовка кадрів за спеціальністю «кримінальна поліція» у навчальних закладах зі специфічними умовами навчання; 2) затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до НП України на основі визначених Концепцією критеріїв, визначення механізмів реалізації цього проекту: розробка відповідних нормативно-правових актів МВС та НП України, анкети внутрішнього опитування; визначення порядку проведення внутрішнього опитування; розробка індикаторів визначення ефективності роботи органів і підрозділів НП України за пріоритетними напрямками діяльності; 3) запровадження програми навчання за проектом «Лицарі честі» на базі ВНЗ МВС України за окресленими напрямками; 4) розробка законопроекту із визначеною структурою органів поліції, їх повноважень та порядку взаємодії; 5) створення служби детективів за стандартами ЄС, що сприятиме прискоренню впровадження європейських стандартів у роботі поліції, а також досягненню сумісності органів сектору безпеки і оборони з відповідними органами держав – членів НАТО.

Список бібліографічних посилань:

1. Гроневальд Е. Реформування поліції на основі підходу, орієнтованого на громаду: Засади та настанови щодо практичного впровадження / Гроневальд Е., Пік Г. // Матеріали науково-практичного семінару «Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду: розвиток безпеки – безпека розвитку» (22-23 березня 2004 року, м. Нью-Йорк). – Міжнародна академія миру; Saferworld. – Нью-Йорк, 2004. – 30 с.
2. Концепція «100 днів якості Національної поліції України»: Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1714126>
3. Наказ МВС України від 13.11.2015 №1462 «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу МВС від 02.04.2013 № 334» / Електронний ресурс. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS665.html
4. Оцінка ефективності роботи поліції в Україні: від «палиць» до нової системи (на прикладі органів досуд. розслідування). Науково-практичне видання / Крапивін Є.О. – Київ : Софія-А, 2016. – 120 с.
5. Для всебічної оцінки дій поліції під час затримання групи зловмисників на Київщині (4.12.2016): Електронний ресурс. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/news/4312_Dlya_vsebichnoi_ocinki_diy_policii_pid_chas_zatrimannya_grupi_zlovmisnikiv_na_Kiivshchini_priznachenno_sluzhbove_rozsliduvannya.htm
6. Національна поліція запускає нову програму по лідерах (01.02.2016) // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://news.liga.net/ua/news/politics/8775960->

nats_onalna_pol_ts_ua_zapuska_novu_programu_po_1_derakh.htm

7. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – 688 с.

8. Указ Президента України від 08.04.2017 № 103/2017 «Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2017 рік» // Офіційний вісник України (21.04.2017). – 2017. – № 32. – С. 50. – Ст. 990 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/103/2017>

Сіроух І.В.

здобувач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СЛІДОВА КАРТИНА ВЧИНЕННЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ СТВОРЕННЯ АБО УТРИМАННЯ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВА

Під час розслідування кримінальних правопорушень важливе місце займає дослідження слідової картини їх вчинення. Оскільки зазначений елемент механізму злочину в структурі будь-якої криміналістичної характеристики посідає важливе місце. Не є виключенням і розслідування вчинення організованими групами створення або утримання місць розпусти і звідництва. Тому що багатоманітність слідів, що залишаються після вчиненого кримінального правопорушення дає можливість виокремити певні кореляційні зв'язки між ними та іншими елементами криміналістичної характеристики: особою злочинця, обстановкою вчинення тощо.

За даними Генеральної прокуратури України, у 2013 р. вчинено 420 злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, за якими у 311 випадках було складено обвинувальні акти, у 2014 р. – 509, за якими обвинувальний акт було складено лише у 321 кримінальному провадженні, у 2015 р. – 476, у той час як обвинувальний акт було складено лише у 355 провадженнях, а за перше півріччя 2016 р. – 186, з яких лише у 92 випадках особам повідомлено про підозру, що складає майже 50 % проваджень.

Ф. П. Сова визначає слідову картину її як сукупність матеріальних змін, які є наслідками злочинної події; зміну обстановки, пов'язану з появою або зникненням предмета; зміну стану предмета (сюди увійшли як поява на предметах слідів-відображень, так і руйнування предметів; частини яких-небудь предметів (твердих, рідких, сипких); запахи людей, тварин, речовин та ін. [4, с. 77].

В свою чергу, В.І. Галаган також поділяє сліди на матеріальні (що виникають як результат взаємодії різних об'єктів), та ідеальні (суб'єктивні об-